

Gennem ild og vand for modellen

Af [Bjarne Bekker](#)

Antikke møbler og en henkastet cykel. Knitrende ild i tørre stråtag. Klirrende lyde, når ruder knuses af røggasekspllosioner. En landmands gungrende løb i træskostøvler med en vandspand i hånden. Gemte, men ikke glemte lyde fra en katastrofe. Billedet fra en brændende by. Det eneste.

Der var slet ikke tænkt på Else den dag, da Drejø brændte. Dén sankthansaftensdag, hvor 11 gårde og syv huse på to timer blev til fire tønder land ruiner. Men det er Elses skyld, at historien om brandkatastrofen i 1942 har sin fremtrædende plads i øhavets historie.

Hver sommer får hundreder af turister et gys, når Beth Toldbod viser rundt på egns museet i Gammel Elmegaard og slutter ved Else Hjort Nielsens livsværk, der nu er beskyttet af en glasmontre. Under stråtag. I den ene af de to gårde, der undslap ilden!

På Drejø er det ikke come il faut at bruge udtryk som ildsjæl, thi selv om det i næste måned er 65 år siden, katastrofen hærgede Danmarks største samling af stråtækte bøndergårde fra 1600- og 1700-tallet, lever branden i generne.

Slukningsmanøvrer

Når jeg alligevel vover at kalde Else en ildsjæl, er det fordi, der ikke findes bedre karakteristik af Drejøs ihærdige redaktør, reservepost, kolonibestyrer, vandbærer og - ildsjæl.

Mens nogen brænder deres lys i fri luft, så alle kan se flammen, brænder andres diskret under en skæppe. Som det gamle, danske mængdemål hed dengang, det var før. Dengang, min bedstefar gik i drivhusene i Ollerup og puslede om sine krigstids-tobaks-planter. Dengang, vi knægte helt uden efterfølgende behandling af krisepsykologer lagde kobberfemører på skinnerne for enden af gartnerhaven; fik lokomotivets damp i hovedet og rakte hånden frem for at mærke den glohede, nu dobbelt så store femøre, så såre sidste hjulpar havde passeret os i en drengearms længde.

Det var tider, var det. Dengang, bedstefar Johannes fortalte om sin sankthanstur til Ballen med friske jordbær på budcyklen. Om branden i øhavet, hvor røgsøjlen nåede helt derop, hvor bombefly sværmede om natten, og tyskerne tegnede dødsstreger på himlen.

Bedstefars historie stod i frisk erindring i foråret 1973, da jeg som ung journalist gik i land på Drejø sammen med borgmester Svend Aage Andersen og øudvalget. Selskabet skulle besigtige slukningsudstyr på Hjortø, Drejø og Skarø med herrefrokoster i nævnte rækkefølge - samt vældige slukningsmanøvrer undervejs på RedningsFalcken!

Den dag så jeg den første gang, modellen.

- Nu brænder huset over mig

Det var købmand Jetta Pedersen, der fik idéen til at genskabe de 18 stråtækte ejendomme i miniformat. Jetta var ikke hjemme, da branden opstod, men hendes købmandsbutik "*Jettas Butik*",

der også rummede Drejød Samtalestation, var centrum i den forgæves kamp for at etablere en slukningsindsats.

Mens Jetta var i København, blev købmandsbutikken og telefoncentralen passet af nabogårdens to unge piger. Det var midt under verdenskrigen, og besættelsesmagten havde med tysk grundighed udstedt forordninger om alt. Et cirkulære på samtalestationen fortalte, at man kun måtte rekvirere redningskorpset på Fyn i situationer affødt af verdenskrigen; og branden, der endnu var i sin første fase, havde jo intet med krigen at gøre, mente pigerne.

Da pigerne kiggede ud ad de vinduer, der vender hen mod forsamlingshuset, kunne de se, at nu var der også ild i stråtaget hos genboen i "*Kokgaarden*". Beboerne var ved at slæbe møbler ud på vejen, hvor en mand løb frem og tilbage med sin spand.

Det var, sagde pigerne til damerne på centralen nede i Svendborg, gård nummer otte, der brændte. Mon ikke, man alligevel skulle alarmere Falck, trods tyskernes forbud? Øen havde jo kun en gammel, hestetrukken håndsprøjte.

- *Nu brænder huset over hovedet på mig! Jeg må ind og redde mit tøj*, afbrød pigen Nora ved Jetta's omstillingsbord. Da tog kollegerne i Svendborg sagen i egen hånd. De trodsede tyskernes forbud og slog storalarm til Falckstationen oppe på Torvet: "*Hele Drejød brænder*".

Vandbærer midt i verden

Mange år efter katastrofebranden underviste Else Hjort Nielsen Drejød pensionister i kunsten at sy ryatæpper. *Men det havde Carl Julius ikke spor lyst til*, fortæller Else. I stedet blev hans søsters tanker om at lave en model af Drejød før storbranden realiseret til stor glæde for Jetta - og eftertiden. Med løvsav og flamingoplader tog Carl Julius fat på at genskabe hele den gamle landsby efter hukommelsen. Desværre var værket kun i sin vorden, da Carl Julius Pedersen døde.

Men så overtog Else Hjort byggeriet og gav øen håndslag på, at arbejdet nok skulle blive videreført. Gård efter gård blev sammenlignet med billeder og matrikelkort. Hen over et par vintre tog det store puslespil form. Om ildsjælen, der i tusinder af timer gik gennem ild og vand for modellen. Om vandmanden Else, der er diskret og effektiv vandbærer i utallige sammenhænge på øen midt i verden, *med tre mil til Fyn, tre mil til Taasinge og tre mil til Ærø*. Som en gammel Drejødskone sagde til amtsprovsten i 1821.